

Erfgoedkrant Haspengouw

APRIL 2019 | JAARGANG 8, NR 1

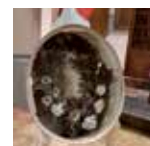

Lees in deze Erfgoedkrant verhalen van boeiende mensen die zorg dragen voor ons cultureel erfgoed en zo het verleden van Haspengouw opwekken.

ERFGOED
DAG

Hoe maakt u het?

ZONDAG
28 APRIL

Bilzen
Trommels vol eerbied

3

Borgloon
Van stroop tot biet

8

Gingelom
Zoals het klokje in Montenaken tikt

3

Heers
Verborgen schoons

5

Hoeselt
Traditionele arken

6

Nieuwerkerken
Secreten en cancels

2

Riemst
Vereniging in de kijker:
Heemkunde Kanne

6

Sint-Truiden
Glasheldere foto's

4

Voeren
Drie Haspengouwse schatten

5

Erfgoeddag Haspengouw
28 april 2019
Volledig programma

I-IV

Erfgoed Haspengouw
CthruWALLS

7

Cultureel erfgoed? Dat zijn dagelijkse voorwerpen, uitzonderlijke kunstobjecten, archief en documenten, tradities, liedjes, dialect, ambachtelijke vaardigheden ... en alles wat we samen belangrijk vinden om te bewaren voor volgende generaties. **Erfgoed Haspengouw** wil door een dynamische werking dit erfgoed en de vele erfgoedactoren in kaart brengen, kennis en expertise delen, (leren) zorgen voor ons erfgoed en het op een publieksvriendelijke manier ontsluiten. info@erfgoedhaspengouw.be | www.erfgoedhaspengouw.be

Secreten en cancels

Een vakman beheerst niet alleen zijn vak tot in de puntjes. Een vakman is ook iemand die met heel veel passie en overgave het verhaal van zijn vakmanschap kan vertellen. Zo'n vakman, of moeten we zeggen meester, woont in Kozen: orgelbouwer Marc Nagels.

Luxemburg

Marc wist al op jonge leeftijd dat hij orgelbouwer wilde worden. Marc: 'Als tienjarig manneke zat ik in de kerk altijd omgedraaid, starend naar dat monumentale instrument achteraan'. Als zestienjarige ging hij vakantiewerk doen bij een firma in Wallonië. Daarna ging hij in de leer bij een pastoor in Namen. Marc: 'Deze pastoor was heel goed in zijn job, maar hij had niet de ambachtelijke expertise waarnaar ik op zoek was.' Die expertise maakte Marc zich eigen in Luxemburg en Duitsland.

Spatels en hamers

Marc keerde na zijn opleiding terug naar België en begon een eigen atelier in Kozen. Hij restaureert oude orgels én bouwt nieuwe. Bij al zijn werken heeft hij heel wat werktuigen nodig. Het belangrijkste is de spatel. Daarmee worden ongelijkheden weggehaald in de pijpen en wordt de intonatie bepaald. Die spatel, net zoals veel van zijn instrumenten, heeft hij zelf gemaakt. Marc: 'Na zoveel jaren ervaring weet ik wat ik nodig heb en niet alles is te koop. Dan maak je als vakman beter je materiaal zelf.'

Hoe werkt zo een orgel nu?

Marc: 'De wind zit gevangen in het secreet, het hart van een orgel. Door op de toetsen of manualen te duwen, worden de cancels geopend, dat zijn de windgangen. Deze gangen staan in verbinding met de pijpen. Een register bepaalt welke windgangen geopend zijn en welke niet. Elk register heeft 2 standen en zorgt voor de variatie in klankkleur. Het is aan de orgelbouwer om de organist een instrument te bezorgen waarin hij voldoende variatie kan leggen en zijn creativiteit kan uitbuiten.'

Orgelpositief

Hoewel Marc nog vol passie vertelt over zijn werk, gaat hij binnenkort definitief met pensioen. Marc: 'Er is nog toekomst in ons vak. Er zijn genoeg orgels die onderhoud en reparaties nodig hebben.' Af en toe komt er een organist die een duidelijk beeld heeft van wat hij wil. Marc: 'Een van mijn laatste opdrachten was ook de moeilijkste. Een Nederlandse organist wou een orgelpositief hebben. Dat is een orgel zonder voetpedalen. Maar een deel van dat orgelpositief moest ook verplaatsbaar zijn, zodat hij dat makkelijk kon meenemen voor repetities of optredens. Dat betekende voor mij heel wat denk- en tekenwerk. Ik heb er twee jaar aan gewerkt en de opdrachtgever is heel tevreden. Maar ik heb 'm toch de plannen, waar ik zoveel jaar mijn hoofd over heb gebroken, meegegeven. Ik kon ze niet meer zien.' De foto's van het werkproces heeft Marc gelukkig wel gehouden en kan je bewonderen in zijn atelier tijdens Erfgoeddag.

Orgel wist-je-datjes

Het orgel is een zeer oud instrument. De eerste varianten werden reeds door de Grieken in de 2e eeuw voor Christus gebruikt. Het werkt niet op basis van snaren, zoals een piano, maar dankzij wind. De wind wordt door toetsen en voetpedalen naar pijpen geleid. Wanneer daar de wind door gaat, klinkt het karakteristieke geluid van een orgel. Een orgel kan tot 56 toetsen (4,5 octaaf) en 30 pedalen hebben. Het aantal pijpen varieert tussen 1000 en 8000. Marc: 'Er zijn zoveel pijpen, omdat een organist de mogelijkheid heeft om heel veel variaties in zijn tonen te leggen. Dat dankzij de registers. Hoeveel registers er zijn, bepaald mee de hoeveelheid pijpen.' De wind werd vroeger aangewakkerd door een systeem van blaasbalgen. Marc: 'In Membruggen is er bijvoorbeeld nog zo'n orgel. Dan had je een organist die speelde en iemand, de koster soms, die zorgde voor de aandrijving van de blaasbalgen. Tegenwoordig wordt er gebruik gemaakt van elektrische ventilatoren.'

Zoals het klokje in Montenaken tikt

Dit jaar wordt herdacht dat ons land 75 jaar geleden door Britten en Amerikanen bevrijd werd van de Duitse bezetting: een prima aanleiding om de vele lokale verhalen uit de Tweede Wereldoorlog voor het voetlicht te halen. Rijksarchivaris Rombout Nijssen stootte in de parochie-archieven van Montenaken op het verhaal van de klokkenroof in 1943.

Erfgoed als oorlogsslachtoffer

In de categorie erfgoed waren de kerkklokken de grootste oorlogsslachtoffers. Het brons waaruit zij gegoten waren, bleek immers een gegeerde grondstof voor de oorlogsindustrie. De pastoor van Montenaken beschreef na de

Er is nog heel wat lokaal onderzoek mogelijk over het leven tijdens en na WO II. Daarom slaan Erfgoed Haspengouw en Rombout Nijssen de handen in elkaar om een nieuwe onderzoeksgids samen te stellen. Deze wordt in het najaar 2019 voorgesteld. Hou erfgoedhaspengouw.be in de gaten voor meer details.

oorlog in de parochiekroniek hoe dat in zijn kerk in zijn werk ging.

Er hingen destijds drie klokken in de kerktoren van Montenaken: de grootste woog circa 3.400 kilo, de tweede 1.672 kilo en de kleinste nog 989 kilo. Dat de bezetters met begerige ogen richting Montenaken keken, hoeft niet te verwonderen.

Op de nationale feestdag 1943 was het zo ver: *'Den 21 juli 1943 kwam de rooversbende met een camion: zij waren ongeveer 25 man. Hun aanvoerder kwam mij berichten dat zij de twee zwaarste klokken moesten wegnemen. Tien dagen hebben zij gesleuterd om de klokken neer te halen. Wijn de groote klok 1,75 m. doormeter had, moest de deur van den toren worden uitgebroken, de opening breeder gekapt, en een kolom onder het doxaal omgehaald, om doorgang te vinden. Eerst is de dikke klok dagen blijven staan onder den toren, later werd zij met de andere onder in de kerk gebracht.'*

Een kleine klok uit Neerpelt

Eens de mensen van Montenaken wisten dat de klokken uit de toren gehaald waren en weggehaald zouden worden, kwamen zij afscheid nemen: *'Dan begint een bedevaart aan onze klokken. Parochianen en oud-parochianen, geburen en vreemdelingen uit de gansche streek. Iedereen wilde DE Klok van Montenaken zien.'*

Eind augustus werd de tweede klok opgehaald: de grote klok konden ze niet laden. Omdat het vervolgens een tijdlang stil bleef, ging men in Montenaken hopen dat de Duitsers de grote klok vergeten waren. Zij werd onder de toren geschoven, de deur werd teruggeplaatst en gaten in de muur werden dichtgemetseld.

Onverwacht werd op 20 januari 1944 de kleinste klok ook uit de toren gehaald.

In de plaats kreeg de parochie een klokje van 300 kilo, dat in Neerpelt ontvreemd was. In de weken daarna werd beslist dat ook de grote klok mee moest. Omdat zij te zwaar was, werd beslist haar ter plekke in stukken te slaan. De voorhamers van de klokkenrovers haalden echter niets uit. Uiteindelijk werd er een hydraulische pers aangesleept, waarmee men de klok deed barsten. Het zou nog jaren duren voor er in Montenaken weer deftig klokgelui te horen was.

Bilzen

Trommels vol eerbied

Heemkringen zijn de hoeders van het lokale erfgoed en doen er alles aan om waardevolle objecten voor het nageslacht te beschermen. Zo signaleerde de Heemkring van Rosmeer dat er op het kerkhof van dit Bilzerse dorp nog twee graftrommels lagen die dringend aan conservatie toe waren. Voor dit delicate werk werd de Universiteit van Antwerpen ingeschakeld.

Leonard Verbeelen

Een van de trommels behoort toe aan Leonard Verbeelen. Leonard werd geboren op 10 juli 1899 in Rosmeer. Tijdens de laatste jaren van WO I meldde hij zich aan als vrijwilliger aan het front. Hij keerde veilig terug, maar overleed op 32-jarige leeftijd. De inwoners van Rosmeer hebben voor hem toen een graftrommel laten maken.

De naam van de andere trommel is onbekend. Op oude foto's van het kerkhof is te zien dat er

Maria-Cornelia Thysen

Ook in Grote-Spouwen (Bilzen) werd een graftrommel gevonden. Hij behoort toe aan Maria-Cornelia Thysen, een meisje dat in 1939 op 13-jarige leeftijd stierf aan TBC. De trommel werd geschonken door haar klasgenoten. Hij werd samen met de twee trommels van Rosmeer gerestaureerd aan de Universiteit Antwerpen. De bijzondere conservatie werd in beeld gebracht door Haspengouw.TV. De reportage is te bekijken via erfgoedhaspengouw.be

vroeger meerdere trommels waren. Deze zijn helaas verdwenen. De heemkring beseftte dat er dringend actie ondernomen moest worden om de laatste twee trommels te bewaren. Zij getuigen immers van een mooie - maar in onbruik geraakte en bijna vergeten - traditie. Na overleg met Veerle Vansant van IOED Oost werden de trommels weggehaald van het kerkhof om ze geen verdere schade toe te brengen.

Uniek onderzoeksonderwerp

Veerle nam contact op met de opleiding Conservatie-Restauratie van de Universiteit Antwerpen met de vraag of zij de trommels konden conserveren. Voor het team van professor Patrick Storme was dit de eerste keer in dertig jaar dat ze geconfronteerd werden met zulke graftrommels. Ze waren zeer enthousiast om aan deze delicate opdracht te beginnen. Fondsen voor de conservatie werden gezocht en gevonden bij de Stad Bilzen en Erfgoed Haspengouw. Na uitvoerig onderzoek kregen de graftrommels een uitgebreide behandeling.

Veilig thuis

De graftrommels hebben hun oorspronkelijke glans weer. Ze keerden eind vorig jaar terug naar Rosmeer. Daar worden ze veilig bewaard in de Sint-Pieterskerk. De lokale heemkundige kring verdient een bloemetje!

Bloemenkrans

Graftrommels waren bedoeld om een bloemenkrans te imiteren op een graf. Zij behielden langere tijd hun mooie uiterlijk. De trommels werden gemaakt uit zink of verzinkt ijzer en afgedekt met een glasplaat. Onder de glasplaat bevond zich een krans van bloemen of bladeren en de naam van de overledene. De krans en de naam werden gemaakt uit zink, ijzer of aluminium.

Oproep!

Graftrommels werden veel gebruikt in de periode 1875 – 1940, maar zijn tegenwoordig amper terug te vinden op onze kerkhoven. Heb je nog weet van een graftrommel in Haspengouw? Geef ons dan een seintje via info@erfgoedhaspengouw.be.

Glasheldere foto's

De voorbije maanden zijn de vrijwilligers van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Sint-Truiden druk in de weer geweest om 764 glasnegatieven te reinigen, te digitaliseren en opnieuw in te pakken. Mark Duser, een van de vrijwilligers, geeft meer tekst en uitleg over dit bijzondere project.

Familie Govaerts

Mark: 'Het idee van dit project is ontstaan bij de voorstelling van het project 'Dit zien wij' van de Provincie Limburg. Robrecht Jansen van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) kwam daar spreken over de glasnegatieven die de Duitse bezetters hadden gemaakt. Dat deed ons eraan denken dat er bij een van onze leden ook nog dozen stonden met dergelijke glasnegatieven. Die dozen komen uit het familie-archief Govaerts. Jan Govaerts was een welstellende middenstander uit Sint-Truiden eind 19e, begin 20e eeuw. Als amateurfotograaf maakte hij heel wat foto's van de familie, evenementen in Sint-Truiden, monumenten in Haspengouw en over het leven in een familiebedrijf. In totaal gaat het over 764 foto's in verschillende formaten. Dat betekent dat hij minstens drie fototoestellen had, waaronder één dat kon zorgen voor een 3D-effect.'

„ Deze collectie glasnegatieven is voor Sint-Truiden en de ruime omgeving een belangrijk bron over die periode.

Zuurvrij jasje

Mark: 'Deze collectie glasnegatieven is voor Sint-Truiden en de ruime omgeving een belangrijk bron over die periode. Zo zie je op de foto's het exterieur en interieur van enkele grote kerken in de regio vóór ingrijpende verbouwingen. We willen deze informatie niet verloren laten gaan en zijn aan de slag gegaan. Binnen onze vereniging heeft Jeroen heel wat ervaring rond het behandelen en bewaren van zulke fragiele glasnegatieven. Met een groepje van acht vrijwilligers kwamen we geregeld samen om de platen proper te maken en opnieuw te verpakken in een zuurvrij jasje. Iedere foto kreeg een unieke code en werd gedigitaliseerd door fotograaf Jan Bellen.'

Dekenaal archief

Mark: 'Doorheen het hele project werd duidelijk wat voor een unieke schat we in handen hebben. De foto's zijn van uitstekende kwaliteit en bieden een unieke inblik in het Haspengouwse en Truiense verleden. Zo is er een hele reeks foto's over de allereerste editie van de Trudofeesten in 1893.

In 2020 plannen we een uitgebreide tentoonstelling met in de hoofdrol de glasnegatieven. En de glasplaten zelf? Die zijn door de familie overhandigd aan het dekenaal archief waar ze in goede omstandigheden bewaard worden.

Trudofeesten

De Trudofeesten zijn een zeven-jaarlijkse traditie in Sint-Truiden. De eerste feesten werden georganiseerd in 1893 naar aanleiding van het 1200 jaar overlijden van Trudo. Daarna duurde het tot 1956 vooraleer de feesten terug werden georganiseerd. Dit jaar worden er in de maanden september, oktober en november weer talloze activiteiten op touw gezet door verenigingen uit Sint-Truiden.

www.trudofeesten.be

Drie Haspengouwse schatten

Eén beeld in Haspengouw moet je zeker gezien hebben. Bezoek de Sint-Lambertuskerk in 's Gravenvoeren en vergaap je aan de kleurenpracht van Sint-Anna-ten-Drieën uit de 16e eeuw.

Anna-kapel

Waar het houten beeld vandaan komt of wie de beeldhouwer was, is niet bekend. Misschien wel uit de omgeving van Jan van Steffeswert? Zeker weten we het niet. Wel zeker is dat het beeld vanaf de 18e eeuw in de kerk van 's Gravenvoeren werd geplaatst. In de dagboeken van pastoor Daphné uit 1770 wordt beschreven hoe het beeld bij het feest van Sint-Anna op 26 juli in processie vanuit de kerk gedragen wordt naar de kapel.

Polychromie

In de 20e eeuw maakt het beeld heel wat omzwervingen. Eerst wordt het bewaard bij mensen die in de buurt van de kapel wonen. Na

hun overlijden wordt het beeld ondergebracht in een Luikse kluis. In 2003 komt het in privébezit terug in Voeren terecht. Het beeld wordt opnieuw toevertrouwd aan de kerkfabriek. Omwille van de slechte staat waarin het beeld verkeert, wordt beslist om het te laten restaureren. Al snel blijkt dat het beeld een paar keer overschilderd is, de laatste keer in de 19e eeuw. Onder de grijze verflagen vindt de restaurator de verborgen polychromie uit de 16e eeuw. Het beeld wordt in ere hersteld.

De voorbije 10 jaar staat het beeld terug in de kerk, in een beveiligde vitrine rechts van het altaar. De processie gaat nog steeds jaarlijks uit in 's Gravenvoeren, maar Sint-Anna-ten-Drieën heeft haar plek gevonden en blijft ongestoord schitteren in de kerk.

Anna of Sint-Anna is volgens sommige christelijke en islamitische tradities de moeder van Maria en dus de grootmoeder van Jezus. Een Anna-ten-drieën beeldt de grootmoeder, de moeder en Jezus als kind af. Ze worden ook wel de aardse drie-eenheid of Trinitas Terrestris genoemd.

Heers

Verborgen schoons

Oude kaarten bestuderen kan onverwachte informatie opleveren of leiden tot de ontdekking van vergeten pareltjes. Het inspireerde Jos Vandenbrouck tot het herstellen van Sentier nr. 18 in zijn volle glorie.

Kerkepaden

In de Hekslaan, tussen huisnummer 81 en 83 is een kleine doorgang. Tot voor kort liep je er tegen een gesloten hek. Jos Vandebrouck, kunsthistoricus, gids en inwoner van Heks,

ontdekte op oude landkaarten dat de doorgang altijd een openbare weg is geweest.

Jos: 'In de Atlas van de Buurtwegen zagen we dat er een klein pad liep met de naam Sentier nr. 18. Het gaat dan ook om een zogenaamd kerkepad. Dat zijn oude paden die de

kerken of de dorpskernen met elkaar verbonden. Een snelle manier om te voet van de ene plaats naar de andere te gaan. Sommige van die paden zijn er al duizenden jaren.'

Victoriaanse moestuinmuur

Desondanks zijn veel van de paden verdwenen of afgesloten door de eigenaars van de grond waarop zo'n pad loopt. Jos besloot om het pad in ere te herstellen en er terug een doorgang van te maken voor mens, maar ook voor dier. Jos: 'De eerste paar meter wandel je langs een prachtig gerestaureerde 19e eeuwse victoriaanse moestuinmuur. Daarna hebben we gezorgd voor een natuurlijke corridor voor dieren, met gemengde hagen, poelen en hoogstambomen.'

Regionaal Landschap Haspengouw

Jos: 'Het landschap was in slechte staat. In de jaren 1970 is de Henestraat heraangelegd en de aannemer gebruikte een aangrenzende weide als stortplek voor bouwpuin. Samen

met Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren is het bouwpuin opgeruimd en zijn er verschillende poelen aangelegd om het oorspronkelijke beemd karakter van het landschap te herstellen.' Sentier nr. 18 is nagenoeg terug in zijn oorspronkelijke staat en verbindt de Heksstraat met de Henestraat. Op Erfgoeddag kan je de natuurpracht en geschiedenis van dit stukje erfgoed zelf ontdekken.

vzw Trage Wegen

Kerkepaden zijn zogenaamde trage wegen. In Vlaanderen is er vzw Trage Wegen die zich inzet om deze wandelwegen terug onder de aandacht te brengen. Je kan er terecht voor vragen of advies rond een wandelpad in je dorp of straat. Zij organiseren ook geregeld activiteiten, zoals de Dag van de Trage Wegen.

www.tragewegen.be

Vereniging in de kijker: Heemkunde Kanne

Aan de oevers van de Jeker en de voet van de Sint-Pietersberg, ligt het charmante Kanne. Een pittoresk Riemsters dorp met heel wat toeristische troeven, zoals de welgekende mergelgroeven en een rijk verleden. Om dit verleden onder de aandacht te houden kan men rekenen op Heemkunde Kanne. Bestuurslid van het eerste uur, Paul Vrijens, geeft een inblik in de werking.

De pioniersjaren

Zoals veel ideeën, ontstond het idee van een eigen heemkring voor Kanne bij een goed glas op een receptie. Paul: 'Ger Smeets uit Kanne was in december 1998 gaan luisteren naar de boekvoorstelling van 'meester' Vital Medaerts over de Roosburggramp. Hij was flink onder de indruk van de gesprekken die na afloop van de officiële herdenking plaatsvonden. Bij een glas bier besloten hij en zijn vriend Frans Mourmans dat in Kanne ook een vereniging moest bestaan die aandacht besteedde aan het nabije en verre verleden. Een maand later werd een eerste

vergadering belegd en een voorlopig bestuur gevormd.'

De 11 aanwezigen besloten op die vergadering om elke maand samen te komen, een tijdschrift uit te geven en aandacht te besteden aan het Kanners dialect. Bij de kringen van Val-Meer en Veldwezelt werd er over het muurtje gekeken om te zien welke werkwijze zij gebruikten. De officiële startvergadering werd vastgelegd op 26 oktober 1999.

Dit jaar organiseert de kring een nieuwe tentoonstelling. Deze keer staan de schilderijen van het Kanners landschap in bezit van Kannenaren in de kijker. Deze tentoonstelling opent op donderdag 30 mei. Alle info op www.heemkundekanne.be.

Samenwerken met scholen

Het eerste grote project was 'Senioren maken geschiedenis'. Samen met een aantal vrijwilligers brachten de kinderen van de basisschool in Kanne een bezoek aan de 'berg', de grotten van het Avergat. Een succesvolle samenwerking met de school. Er zouden er nog veel volgen.

Paul: 'Na een tijdje begonnen we met het organiseren van eigen tentoonstellingen. De Kannenaar kwam op deze goed bezochte tentoonstelling meer te weten over het graven van het Albertkanaal in Kanne, over het onderwijs tot 1960 en de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

Het grootste project tot nu toe was de samenwerking met toneelvereniging Ozzy en de opvoering van theaterstuk Poswick op diverse plaatsen in het dorp en in Château Neercanne.'

Heemkundekanne.be

Hét uithangbord van de vereniging is het tijdschrift. Er verschijnen jaarlijks vier nummers in 250 exemplaren met soms een extra-nummer bij een tentoonstelling of gebeurtenis. Paul: 'Sinds een vijftal jaar hebben we ook een eigen website. Intussen zijn meer dan 100 artikelen geschreven over het verleden en het dialect van Kanne. Voor velen is de vaste rubriek *V'r kalle Kanners* een must. Veel kringen zijn jaloers over de deskundigheid van onze dialectschrijver Twajn Bettens. We zorgen dat er ongeveer om de maand een nieuw artikel op de website verschijnt. Vaak is dat de voorbode van een uitgebreider artikel in het tijdschrift.'

Paul: 'In de toekomst willen we extra aandacht besteden aan de toponymie en oude gebouwen. En we willen blijven inzetten op de samenwerking met de scholen. Jongere generaties betrekken bij alles wat de geschiedenis van het dorp en de streek betreft is toch een van de taken van een heemkring.' De Kannenaar kan op beide oren slapen, het verleden van het dorp is in goede handen.

Traditionele arken

Er zijn van die tradities die elk jaar volgens eenzelfde stramien verlopen, zonder dat daar vergaderingen, draaiboeken of verslagen aan te pas komen. De creatie van de lemen ark in Alt-Hoeselt is er zo één.

Elektriciteitscabine

Tijdens de processie in Alt-Hoeselt, de zondag na Sint-Jan, wordt een oude elektriciteitscabine omgetoverd tot een kleurrijk rustaltaar. Daarvoor gebruiken de buurtbewoners enkel hout, leem, bladeren en bloemen. Met hout wordt een ark gebouwd, een boog van ongeveer 3,5 meter hoog. In die ark wordt leem gesmeerd. In de leem wordt met een mes een tekening gegrift. Die tekening wordt ingekleurd met bladeren en bloemen.

Pater Damiaan

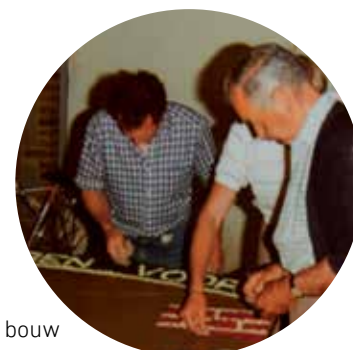
Sinds 1982 is Gérôme Voncken verantwoordelijk voor het maken van de tekening. Gérôme: 'Elk jaar maak ik een nieuw ontwerp. Er is nooit echt een thema. Behalve in het jaar 2009. Toen werd pater Damiaan heilig verklaard en hebben we een grote foto van hem in de ark verwerkt. Andere jaren laat ik mij inspireren door alles wat ik zie.'

Kinderspel

Een paar dagen voor de processie schiet Gérôme in actie. Hij maakt dan een ontwerp op papier en zet erbij welke bloemen kunnen dienen voor welke kleuren. De dag voor de processie gaat hij om half negen 's morgens naar de boerderij op de hoek van de straat. Daar wordt de houten ark bewaard. Samen met enkele burens smeert hij de leem, die vers uit de gracht wordt gehaald, in de ark. Om negen uur komen een tiental mannen en kinderen meehelpen om de bloemen en bladeren in de leem te plakken. Gérôme: 'De kinderen helpen graag mee met dat werkje. Er zijn zelfs jongeren die ondertussen verhuisd zijn uit Alt-Hoeselt, die die dag speciaal terugkomen om te helpen. Tegen één uur is de ark af en is het tijd om de vlaggen naast de processieroute te plaatsen.'

Hoeselt

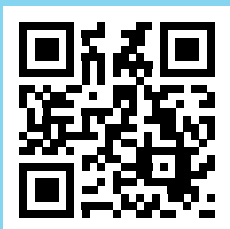

Spel Zonder Grenzen

Gérôme: 'Om de bouw van de parochiezaal hier te bekostigen is er eind jaren '70 een 'Spel Zonder Grenzen' gespeeld. Het dorp werd toen ingedeeld in vier teams met een eigen kleur. Sindsdien zijn wij de blauwen. Iedere kleur heeft zijn eigen straten om te versieren.' Er waren vroeger ook vier arken, maar drie ervan zijn in de loop der jaren verdwenen. Gérôme: 'Moest ik de ontwerpen niet meer kunnen maken, weet ik niet wie het zal of kan overnemen. Maar tot nu toe hebben we nog nooit mensen te kort gehad. Er worden thans nooit op voorhand afspraken gemaakt. Iedereen weet wat te doen en wanneer ze er moeten zijn. Niks moet, alles loopt vanzelf.'

In Haspengouw zijn er meer tradities die de specifieke bodem van de gemeente gebruiken om de processie mee kleur te geven. Zo brachten we vorig jaar in deze krant het verhaal van de mergeltapijten uit Riemst. Dat artikel kan je nalezen op erfgoedhaspengouw.be

#CTHRUWALLS

Download de Erfgoedapp , scan de QR-code en bekijk het filmpje. Op www.erfgoedhaspengouw.be vind je meer informatie over CTHRUWALLS.

Wat weet jij en wat denk jij over de muur van Trump, de Berlijnse Muur, de Middellandse Zee, de muur tussen Israël en Palestina? Leuke opdrachten, veel foto's en filmpjes inspireren en geven stof tot discussie.

Van funky kaarsenhouders tot olielampjes. Bijzonder erfgoedmateriaal uit verschillende godsdiensten leert ons dat licht erg belangrijk is in elk mensenleven.

Wat een coole app om de Berlijnse Muur in de klas na te bouwen!

Quotes uit eeuwenoude boeken en foto's van nu doen ons vragen stellen aan mekaar. We vertellen in wie, in wat we geloven.

Een paar attributen en veel gevoel voor drama en context... Het schilderij 'Het vlot van de Medusa' van Théodore Géricault komt tot leven.

Geraak jij veilig aan de andere kant van de 'Doodendraad'? Met wat hulp van je klasgenoten lukt het wel.

Fotografie vroeger en nu, dag en nacht verschil! Hoe bewaar jij jouw (digitale) foto's?

CTHRUWALLS is een project van Peter Preuveneers en Erfgoed Haspengouw voor de middelbare scholen in Haspengouw.

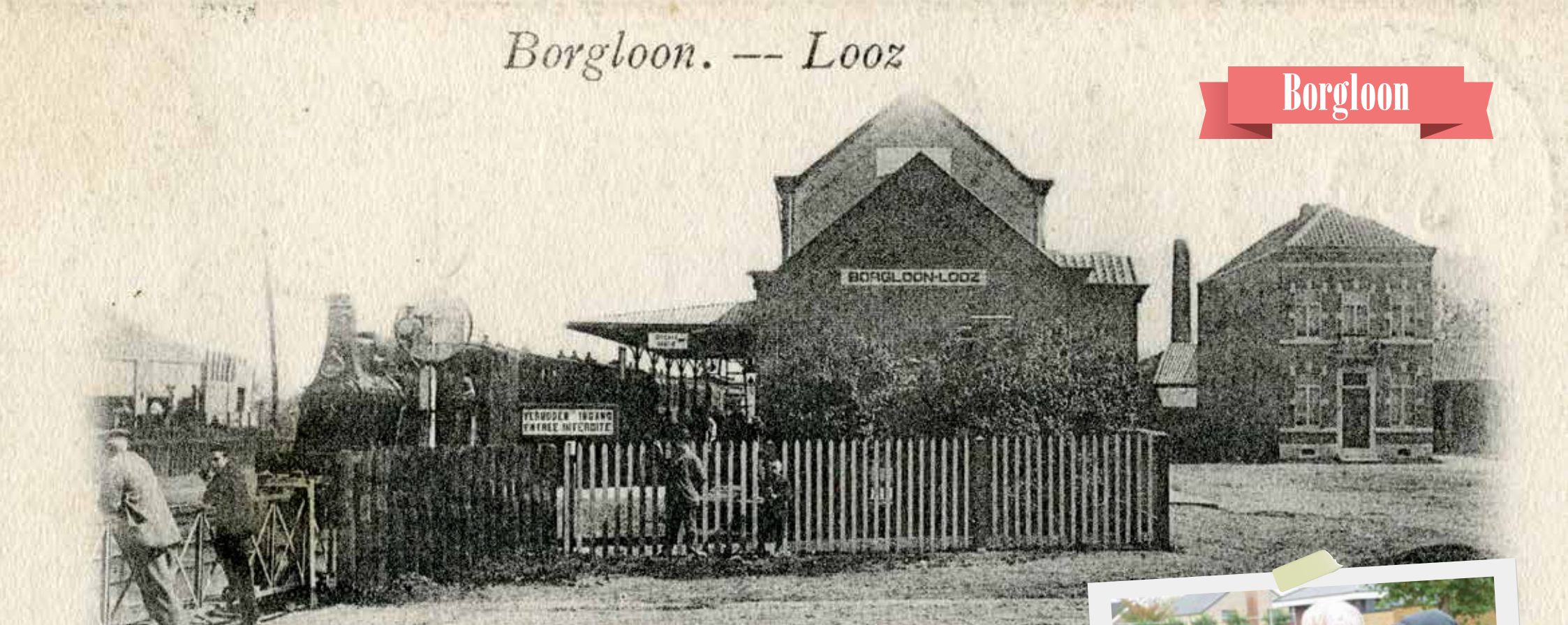

Vluchtelingenwerk
VLAANDEREN

Vlaanderen
verbeelding werkt

Van stroop tot biet

Heb je al eens gehoord van spoorlijn 23? Deze spoorlijn die Sint-Truiden, Borgloon en Tongeren met elkaar verbond, is dan ook beter bekend onder de naam het Fruitspoor. Het was jarenlang een belangrijk element in het fruitverleden van Haspengouw. Belangrijk genoeg voor Haspengouw.TV om er een volwaardige documentairereeks over te maken.

Van Drieslinter tot Tongeren

Luk: 'Het Fruitspoor had een bijzondere impact op de toegankelijkheid van Haspengouw én de rest van Limburg. Dankzij het spoor kwam er een massale fruitexport op gang naar Engeland en het Ruhrgebied. Ook het bieten- en fruittransport naar de suikerfabrieken van onder meer Tienen zorgde voor een belangrijke inkomstenbron. Via het spoor konden veel arbeiders hun brood gaan verdienen in de Waalse koolmijnen en Luikse staalindustrie.'

Spoorlijn 23 vertrok in Drieslinter in Vlaams-Brabant en spoorde via Sint-Truiden en Borgloon tot in Tongeren. Het traject werd voltooid in 1880. Tot het einde van de jaren '50 van de vorige eeuw werd het spoor intensief gebruikt. Ondertussen is het spoor helemaal in onbruik geraakt. Er zijn slechts enkele landschapselementen en oude stationsgebouwen die haar herinnering in ere houden.

Martine: 'Onze aandacht voor het Fruitspoor komt voort uit een eerdere documentairereeks die we hebben gemaakt. In vier delen werd stilgestaan bij 100 jaar Haspengouwse fruitgeschiedenis van 1880 tot 1980. Het Fruitspoor fascineerde en we willen dit verhaal dan ook verder uitdiepen.'

La Grande siroperie Limbourgeoise

De documentaire is opgevat als een roadmovie. Onderweg wordt afgestapt aan een aantal voormalige stations en stopplaatsen. In Borgloon houden de documentairemakers halt in Hoepertingen en Jesseren.

Luc: 'In Kasteel Mariagaarde werd lange tijd les gegeven. Honderden meisjes gingen bij de Annunciaten naar de huishoudschool. Het verwerken van fruit was een belangrijk

onderdeel van de leerstof. In Jesseren wordt er stilgestaan bij het verhaal van burggraaf en kolenhandelaar Vincent de Kerckhove de Varent. In 1890 richt hij 'La Grande siroperie Limbourgeoise' op, een stroopfabriek in Jesseren met een rechtstreekse aansluiting op de spoorlijn. Een tijd gaat het uitstekend met de fabriek, maar vanaf 1901 gaat het bergaf. In 1918, bijna dag op dag met het beëindigen van de Eerste Wereldoorlog, komt de fabriek in handen van de stroopstokersfamilie Lowette uit Bommershoven.'

Vele handen

Martine: 'Voor deze documentaire kunnen we rekenen op financiële steun van Erfgoed Haspengouw en de Vlaamse Gemeenschap. De talentvolle Loonse vormgever Nick Timmermans helpt met de animatie en voor de muziek krijgen we de hulp van Jan Swerts.' De première van de documentaire over het Fruitspoor is voorzien voor december 2019 en zal onder meer te bekijken zijn via www.haspengouw.tv.

Oproep!

Heb je nog documenten, prentkaarten of foto's over het Fruitspoor, over de Truiense suikerfabriek Mellaerts, over het bieten- en fruittransport, over de wekelijkse beestenmarkt in Tongeren of over de stroopfabricatie in Jesseren? Wil je deze ter beschikking stellen van Haspengouw.TV? Neem dan contact op via info@erfgoedhaspengouw.be. Alle materiaal wordt na digitalisatie terugbezorgd aan de eigenaars of wordt ter plaatse gefilmd.

Erfgoed Haspengouw
Abdij
Diesterstraat 1
3800 Sint-Truiden

011-70 18 30
info@erfgoedhaspengouw.be

erfgoedhaspengouw.be

Volg ons op de sociale media!

Erfgoedkrant Haspengouw is een uitgave van projectvereniging Erfgoed Haspengouw, het intergemeentelijk samenwerkingsverband tussen Bilzen, Borgloon, Gingelom, Heers, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden en Voeren voor het cultureel erfgoed in Haspengouw.

De krant wordt gedrukt op 57.000 exemplaren en in deze gemeenten huis-aan-huis verspreid.

Teksten: Erfgoed Haspengouw – **Eindredeactie:** Erfgoed Haspengouw – **Foto's:** Mark Duser, Rijksarchief Hasselt, Heemkunde Rosmeer, Collectie Govaerts, KIK-IRPA, Lieve Opsteyn, Katrien Houbey, Heemkunde Kanne, Yves Voncken, Peter Preuveeneers, Collectie Paul Pastiels en Stad Sint-Truiden
Layout: Smets•Ruppel – **Druk:** drukkerij Moderna

